

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет біології, географії та екології

Кафедра географії та екології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної та
науково-педагогічної роботи,

голова науково-методичної ради

Дар'я МАЛЬЧИКОВА

«05» Березня 2021 р

Програма атестації здобувачів вищої освіти

КОМПЛЕКСНИЙ ІСПИТ ЗА ФАХОМ

1. Загальне землезнавство, антропогенне ландшафтознавство.
2. Менеджмент, експертиза та аудит проектів природокористування)

Спеціальність 103 Науки про Землю

Освітня програма Науки про Землю

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Форма навчання денна

ПОГОДЖЕНО

На засіданні науково-методичної ради

Факультету біології, географії та екології

Голова МНР Анастасія ШКУРОПАТ

«10» лютого 2021 р. протокол № 3

Херсон, 2021

Затверджено на засіданні кафедри

Географії та екології

Протокол № 6 від «28» 01 2021 р

Завідувач кафедри

Географії та екології Олексій ДАВИДОВ

ЗМІСТ

Пояснювальна записка до комплексного іспиту	4
Модуль 1 «Загальне землезнавство, антропогенне ландшафтознавство»	6
Рекомендована література	8
Модуль 2 «Менеджмент, експертиза та аудит проектів природокористування»	9
Рекомендована література	11
Критерії оцінювання	12
	14

Пояснювальна записка

Програма атестації здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 103 Науки про Землю складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців, розробленою на кафедрі екології та географії та затвердженою Вченою радою Херсонського державного університету (протокол №13 від 29.05.2017 р.).

Програма включає основні питання модулів атестації здобувачів вищої освіти, зокрема: Загальне землезнавство, антропогенне ландшафтознавство; Менеджмент, експертиза та аудит проектів природокористування. Екзамен зі спеціальності 103 Науки про земдю спрямований на перевірку рівня знань у здобувачів основних закономірностей географічної науки та вміння їх застосовувати у професійній діяльності. Саме тому під час екзамену здобувачі повинні показати володіння інтегральною, загальними та спеціальними компетентностями, що дозволить сформувати уявлення про рівень сформованості в них програмних результатів навчання.

Інтегральна компетентність.

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності предметної області географії або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та суспільних об'єктів та процесів із використанням комплексу міждисциплінарних даних та за умовами недостатності інформації.

Загальні компетентності.

ЗК2. Здатність узагальнювати основні категорії предметної області в контексті загальноісторичного процесу.

ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Фахові компетентності.

ФК 1. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.

ФК 2. Здатність застосовувати базові знання фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні географічної оболонки.

ФК 5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

ФК 7. Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації.

ФК 11. Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами явищ і процесів на різних просторових

рівнях (глобальному, регіональному, державному, в межах України, локальному).

ФК 12.Здатність демонструвати знання про структуру географії, об'єкт та предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, історію розвитку та значення географії для суспільства, теоретичні і методичні принципи навчання географії.

ФК 14.Здатність розуміти та пояснювати особливості фізико-географічних об'єктів у геосферах, взаємозв'язки у ландшафтах та біогеоценозах.

ФК 15.Здатність пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та державах.

ФК 16.Здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати і пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення і господарства України.

Програмні результати.

ПР 2. Використовувати усно і письмово грамотну технічну державну мову

ПР 6. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад географічної оболонки

ПР 9. Виконувати дослідження ландшафтної оболонки за допомогою кількісних методів аналізу

ПР 10. Аналізувати склад і будову ландшафтної оболонки (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах

ПР 12. Називати і використовувати теорії, парадигми, концепції та принципи географічної науки, теоретичні та методичні засади навчання географії

Під час проведення екзамену за фахом не допускається користування електронними приладами, підручниками, навчальними посібниками та іншими матеріалами, якщо це не передбачено рішенням комісії з атестації здобувачів вищої освіти.

При оцінюванні якості знань студентів атестаційна комісія враховує ступінь розуміння мети сучасної географічної науки, знання її структури, змісту, методів навчання і вміння їх творчо застосовувати

Модуль 1

1.1. «Загальне землезнавство»

Зміст дисципліни

Тема 1. Загальна характеристика Всесвіту

Еволюція Всесвіту. Сонячна система. Земля як планета. Космічний вплив на Землю. Сонячно-земні зв'язки. Магнітосфера Землі. Магнітне поле Землі. Рухи Землі. Фігура Землі. Орбітальний рух Землі. Час.

Тема 2. Літосфера та рельєф Внутрішня будова Землі.

Поняття «земна кора», «літосфера», «літосферна плита», «тектонічні структури», будова та типи земної кори, породи та мінерали що її складають. Геологічне літочислення, геологічний вік, геохронологічна таблиця. Внутрішні процеси в літосфері. Рухи літосферних плит. Походження материків і океанів. Вулкани та землетруси, райони їх поширення. Зовнішні сили, що змінюють земну поверхню. Корисні копалини їх класифікація за походженням. Основні форми земної поверхні: гори і рівнини. Рельєф дна Світового океану. Значення рельєфу в господарській діяльності людини та вплив діяльності людини на рельєф.

Тема 3. Атмосфера та клімат

Поняття «атмосфера», її склад та будова, значення. Сонячна радіація та її розподіл в атмосфері й на земній поверхні. Теплові пояси та їх межі (тропіки і полярні кола). Температура земної поверхні та повітря, її зміни з висотою і розподіл залежно від кута падіння сонячних променів. Атмосферний тиск його вимірювання. Основні пояси атмосферного тиску Землі. Загальна циркуляція атмосфери. Постійні вітри. Циклони й антициклони. Сезонні та місцеві вітри. Вода в атмосфері. Вологість повітря. Хмари. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Повітряні маси й атмосферні фронти. Поняття «клімат». Кліматичні пояси та області. Кліматична карта Залежність клімату від широти місцевості, морських течій, близькості до морів, рельєфу, антропогенного впливу. Погода, добові та сезонні коливання її метеорологічних елементів. Спостереження за погодою та її прогнозування. Вплив клімату та погоди на господарську діяльність.

Тема 4. Гідросфера

Поняття «гідросфера» та її основні частини. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки. Суходіл в океані. Властивості вод Світового океану та причини її неоднорідності. Водні маси. Рух води в Світовому океані. Морські течії. Води суходолу. Річка та її частини. Елементи річкової

долини. Річкові басейни. Живлення та режим річок. Озера, їх походження. Болота. Льодовики, багаторічна мерзлота. Підземні води. 8 Джерела. Штучні водойми. Використання Світового океану та вод суходолу в господарській діяльності людини

Тема 5. Біосфера

Поняття «біосфера», її складові та межі. Ґрунти, їхні властивості та відмінності. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Вплив біосфери на інші оболонки. Вплив людини на біосферу. Охорона біосфери.

Список рекомендованої літератури

Основна література

1. Багров М. В., Боков В. О., Черваньов І. Г. Землезнавство. – К.: Либідь, 2000. – 464 с.
2. Волошин І. І. Загальне землезнавство: навчальний посібник. – Ніжин: Видавництво НДПУ ім. М. Гоголя. – 2002. – 294 с.
3. Волошин І. І., Уварова А. Є. Загальне землезнавство: практикум. – К.: Видавництво КДПУ, 2000. – 268 с.
4. Географический атлас (для учителей средней школы). – М.: Картография, 1982. – 238 с.
5. Географический энциклопедический словарь: термины и определения. – М.: Наука, 1989. – 602 с. Загальне землезнавство 17
6. Геренчук К. И., Боков В. А., Черванев И. Г. Общее землеведение. – М.: Высшая школа, 1984. – 255 с.
7. Калесник С. В. Общие географические закономерности Земли. – М.: Мысль, 1970. – 283 с.
8. Короткий тлумачний словник з географії. – К.: Либідь, 2001. – 135 с.
9. Медина В. С. Загальна фізична географія. – К.: Рад. школа, 1974. – 212 с.
10. Мельчаков Л. Ф. Общее землеведение с основами краеведения. – М.: Просвещение, 1990. – 314 с.
11. Методическое руководство по геоморфологическим исследованиям. – Л.: Недра, 1972. – 384 с.
12. Мильков Ф. Н. Общее землеведение. – М.: Высшая школа, 1990. – 335 с.
13. Мольчак Я. О., Ільїн Л. В. Загальне землезнавство. – Луцьк, 1997. – 386 с.
14. Неклюкова Н. П. Общее землеведение. Ч. I. – М.: Просвещение, 1976. – 336 с.
15. Неклюкова Н. П. Общее землеведение. Ч. II. – М.: Просвещение, 1975. – 224 с.
16. Олійник Я. Б., Федорищак Р. П., Шищенко П. Г. Загальне землезнавство. – К.: Знання, 1987. – 215 с.

17. Судакова С.С. Общее землеведение. – М.: Недра, 1987. – 325 с.
18. Фоменко А.Н., Хихлуха В.И. Общая физическая география и геоморфология. – М.: Недра, 1987. – 373с.
19. Шубаев Л.П. Общее землеведение. – М.: Высшая школа, 1977. 455 с.

Додаткова література

1. Веклич М.Ф. Комплексный палеогеографический метод и рекомендации по составлению литолого-фациальных карт и палеогеографических карт. – К.: Наукова думка, 1989. – 80 с.
2. Галицкий В.И. Основы палеогеоморфологии. – К.: Наукова думка, 1980. – 224 с.
3. Геоморфологическое картирование. – М.: Высшая школа, 1977 375 с.
4. Жекулин В.С. Введение в географию. – Л.: Гидрометеиздат, 1989.
5. Исаченко А.Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование. – М.: Просвещение, 1999. – 366 с.
6. Кравчук Я.С. Геоморфологічне картографування в науково-дослідній роботі. – Львів: ЛДУ, 1981. – 63 с.
7. Куликов К. А. Планета Земля. – М.: Просвещение, 1985. – 122 с.
8. Мизун Ю. Г. Полярные сияние. – М.: Наука, 1983. – 144 с.
9. Новиков И.Д. Эволюция Вселенной. – М.: Просвещение, 1989. – 66 с.
10. Сафронов В.С. Происхождение Земли. – М.: Знание, 1987. – 48 с.
11. Спиридонов А.И. Геоморфологическое картографирование. – М.: Недра, 1975. – 184с.
12. Спиридонов А.И. Основы общей методики полевых геоморфологических исследований и геоморфологического картографирования. – М.: Высшая школа, 1970. – 456 с.
13. Сухарев С.М., Чундаков С.Ю., Сухарева О.Ю. Основи екології та охорони довкілля. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 394 с.
14. Теоретичні, регіональні, прикладні напрями розвитку антропогенної географії та ландшафтознавства: Зб. наук. праць. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2005. – 214 с.
15. Филиппов Е.М. Земля в развитии. – К.: Наука, 1989. – 211 с. Збірник навчальних програм 18 Навчальна програма

Інтернет ресурси

Научно-учебный музей землеведения МГУ имени Ломоносова

Офіційний сайт [електронний ресурс].Режим доступу:

<http://www.mes.msu.ru/>

Національний атлас України [електронна версія]. – Режим доступу:

<http://wdc.org.ua/atlas/>Вимоги викладача та правила поведінки студентів

1.2.«Антропогенне ландшафтознавство»

Зміст дисципліни

Тема 1. Методологічні основи ландшафтознавства. Філософський базис, теоретичні положення, об'єкт та предмет ландшафтознавства. Поняття „ландшафтна сфера”. Методи ландшафтних досліджень. Місце ландшафтознавства в системі географічних наук. Значення сучасної ландшафтної науки.

Тема 2. Етапи розвитку ландшафтної географії. Системно-синергетична парадигма як основа сучасної ландшафтної науки. Загальнонаукове уявлення про системи. Поняття „система”, «геосистема». Властивості цілісності: відокремленість, стійкість, структурність, організація, ієрархічність, взаємозв'язок з навколишнім середовищем. Синергетичні властивості систем: самоорганізація, нелінійність, дисипативність. Становлення синергетичної концепції

Тема 3. Системний підхід. Системний аналіз. Природна геосистема як сукупність природних компонентів. Поняття „компонент”. Властивості компонентів. Компонентна структура ландшафту. Системостворюючі зв'язки: речовинні, енергетичні, інформаційні; прямі та зворотні; негативні та позитивні; безпосередні та опосередковані.

Тема 4. Ієрархія геосистем та морфологічна структура ландшафту. Основні організаційні рівні геосистем: планетарний, регіональний, топологічний. Морфологічні одиниці ландшафту: фація, (під)урочище, місцевість. Існуючі класифікації морфологічних одиниць. Співвідношення понять „фація” та „геохімічні ячейка”. Загальне та регіональне розуміння терміну „ландшафт”. Співвідношення індивідуальних та типологічних ландшафтних одиниць. Вертикальні та горизонтальні межі ландшафтних систем. Ландшафтне картографування та профілювання.

Тема 5.. Вчення про антропогенні ландшафти. Класифікація антропогенних ландшафтів, їх характеристика. Концепція «культурного ландшафту» (за А.Г. Ісаченком). Концепція геотехсистем. Концепція природно-господарських систем (ПГТС) (за Г.І. Швєбсом). Зародження вчення про ПГТС. Інформаційні можливості та геоактивні властивості ландшафтів. Класифікація сучасних природно-господарських систем (територіальні: слабо змінені, конструктивні, похідні; аквальні). Антропогенна регуляція ПГТС. Функції ПГТС.

Список рекомендованої літератури

Основна література

1. Арманд Д.Л. Наука о ландшафте / Д.Л. Арманд. – М.: Мысль, 1975. – 367 с.
2. Беручашвили Н.Л. Геофизика ландшафта / Н.Л. Беручашвили. – М.: Прогресс, 1990. – 285с.
3. Исаченко А.Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование / А.Г. Исаченко. – М.: Высшая школа, 1991. – 295 с.
4. Исаченко А.Г. Методы прикладных ландшафтных исследований / А.Г. Исаченко. – Л.: Наука, 1980. – 185 с.
5. Маркинцевич Г.И. Основы ландшафтоведения / Г.И. Маркинцевич, Н.К. Клицунова, А.И. Мотузко. – Минск, 1986. – 367 с. Ландшафтознавство 35
6. Міллер Г.П. Ландшафтознавство: теорія і практика / Г.П. Міллер, В.М. Петлін, А.В. Мельник. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002 – 172 с.
7. Шищенко П.Г. Прикладная физическая география / П.Г. Шищенко. – К.: Вища школа, 1988. – 357 с.

Додаткова література

1. Гродзинский М.Д. Ландшафтно-экологический анализ в мелиоративном природопользовании / М.Д. Гродзинский, П.Г. Шищенко. – К.: Либідь, 1993. – 187 с.
2. Гродзинський М.Д. Основи ландшафтової екології / М.Д. Гродзинський. – К.: Либідь, 1993. – 224 с.
3. Куракова Л.И. Современные ландшафты и хозяйственная деятельность / Л.И. Куракова. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1983. – 257 с.
4. Макунина А.А. Функционирование и оптимизация ландшафтов / А.А. Макунина, П.Н. Рязанов. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1988. – 135 с.
5. Николаев В.А. Проблемы регионального ландшафтоведения / В.А. Николаев. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1979. – 235 с.
6. Преображенский В.С. Основы ландшафтного анализа / В.С. Преображенский, Т.Д. Александрова, Т.В. Куприянова. – М.: Наука, 1988. – 191с. 7.

Інтернет-ресурси

1. Воловик В.М. Ландшафтознавство. Курс лекцій. Навч. посібник. – Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2018. – 254 с. (<http://library.vspu.net...>).
2. Гродзинський М.Д., Савицька О.В. Ландшафтознавство ... Підручник. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. — 444 с. (<https://www.twirpx.com/file/1560338/>).
3. Гуцуляк В.М. Ландшафтознавство: Теорія і практика: Навчальний посібник / В.М. Гуцуляк. - Чернівці: Книги - XXI, 2008.- 168 с.

Модуль 2

Менеджмент, експертиза та аудит проектів природокористування

Зміст дисципліни

Тема 1. Принципи раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища. Принцип «нульового рівня». Принцип відповідності антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалові регіону. Принцип збереження природно обумовленого кругообігу речовин у процесі антропогенної діяльності. Поняття корисності природних ресурсів. Методи оцінювання. Фактичні та потенційні збитки

Тема 2. Оцінювання природних ресурсів Теоретичні відомості.

Визначення закономірностей розподілу природних ресурсів. Менеджмент природокористування – важлива компонента сталого розвитку в Україні.

Реалізація «зелених» проектів. Матриця БКГ. SWOT -аналіз. Сегментація і позиціонування. Метод Сааті. Портфельний аналіз проектів природокористування. Маркетинговий менеджмент у раціональному природокористуванні.

Тема 3. Якість навколишнього природного середовища. Механізм платного природокористування. Нормативи та ліміти. Стандарти якості навколишнього середовища. Платне природокористування. Адміністративно - екологічні інструменти

Тема 4. Екологічна експертиза проектів Мета і завдання екологічної експертизи. Об'єкти екологічної експертизи. Суб'єкти екологічної експертизи. Методи визначення впливу на довкілля. Історія розвитку екологічної експертизи в Україні. Правова і нормативна основа проведення екологічної експертизи. Особливості нормативно-правового регулювання екологічної експертизи в Україні. Порядок проведення екологічної експертизи. Заява про екологічні наслідки діяльності. Шляхи проведення. Строки проведення та висновки. Екологічне оцінювання документації з впровадження нової техніки і технологій. Природоохоронні заходи: ресурсозберігаючі, захисні, відновлювальні, компенсаційні, охоронні

Тема 5. Оцінка стійкості природних комплексів

Екологічний паспорт території. Фізико - географічна характеристика. Перелік екологічно безпечних об'єктів. Природні ресурси. Природно - заповідний фонд. Формування екологічної мережі. Поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами. Планування природоохоронної діяльності. Екологічне обґрунтування території для розміщення поселення

Інвестиційний процес в Україні та роль ОБНС у ньому
Матричний метод оцінки впливу господарської діяльності на навколишнє середовище.

Тема 6. Місце і роль екологічного аудиту в управлінні природокористуванням
Основні поняття екологічного аудиту. Завдання проведення екологічного аудиту. Умови проведення екологічного аудиту
Методика екологічного аудиту Підприємства - забруднювачі довкілля в Україні. Надзвичайно забруднені території України

Список рекомендованих джерел

Основна

1. Белмане И., Далхаммар К. Системы экологического менеджмента: от теории к практике. Лундский университет, Швеция. 2000, 196 с.

2. Бойчук Л. Д., Соломенко Е.М. Екологія і охорона навколишнього середовища: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2003. 284 с.

3. Системи управління якістю та системи екологічного управління: впровадження в світі та Україні / Віткін Л., Сухенко А., Польшаков В., Миленко М. Стандартизація, сертифікація, якість. 2006. №6. С. 43 – 52.

4. ДСТУ ISO 14001: 2006. Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування. [Чинний від 2015-12-21]. Київ, 2016. 24 с. (Інформація та документація).

5. ДСТУ ISO 14004: 2006. Системи екологічного управління. Загальні настанови щодо принципів, систем та засобів забезпечування. (ISO 14004:2016, IDT) [Чинний від 2006-03-13]. Київ, 2016. 24 с. (Інформація та документація).

6. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлюк. К.: Знання, 2006. 366 с.

7. Екологічне управління: Підручник / В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Г.О. Білявський. К.: Либідь, 2004. 432 с.

8. ISO 14001: 2004. Environmental management systems – Requirements with guidance for use. Системи екологічного керування – Вимоги та настанови щодо застосування. [Міжнародна організація зі стандартизації (ISO), 2004].

9. ISO 14004: 2004. Environmental management systems – General guidelines on principles, systems and support techniques. Системи екологічного керування – Загальні настанови щодо принципів, систем та засобів забезпечування. [Міжнародна організація зі стандартизації (ISO), 2004].

Додаткова

1. Кораблева А. И., Кораблева А.И., Савин Л.С. Введение в экологическую экспертизу. Днепропетровск., 2000. 144 с.

2. Кожушко Л. Ф., Скрипчук П.М. Екологічний менеджмент. Рівне: РДТУ, 2001. 343 с.

3. Літвак С.М., Рижков С.С., Скороходов В.А. Екологічний менеджмент і аудит: Навчальний посібник.- К.: ВД "Професіонал", 2006.- 200 с.

4. Скрипчук. П. М. Сертифікація якості об'єктів навколишнього природного середовища. Ландшафти та геоекологічні проблеми Дністровсько-Прутського регіону: матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 130-річчю заснування ЧНУ ім. Ю.Федьковича та 60-річчю створення кафедри фізичної географії. Чернівці, 2005. С. 78 – 81.

5. Яновська Е.С., Кузовенко В.А, Дяченко Н.М. Основи екологічного менеджменту та аудиту: Навчальний посібник. К.: Видавничополіграфічний центр "Київський університет", 2006. 178 с.

6. Моніторинг у сфері управління якістю та екологічного управління / Цициаліно О., Заклецький А., Хмель В., Калита О., Козаченко Л. Стандартизація, сертифікація, якість. 2007. №2. С. 52 – 55.

7. Скрипчук П. М. Еколого-економічні інструменти виробництва і споживання екологічно чистої продукції. Економічні проблеми виробництва та споживання екологічно чистої продукції: матеріали четвертої Міжнародної науково-практичної конференції. Суми: Сумський НАУ, 2005. С. 147 – 149.

8. Скрипчук П. М. Екологічний аудит територій як інструмент збалансованої регіональної економіки. Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища: матеріали науково-практичної конференції. Львів: Національний лісотехнічний університет, 2005. С. 154 – 155.

9. ISO 9001:2000. Quality management systems – Requirements. Системи керування якістю – Вимоги. [Міжнародна організація зі стандартизації (ІСО), 2006].

Інтернет ресурси

1. Економіка природокористування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecolib.com.ua/article.php?book=13&article=1188>.
2. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12>.
3. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року», затверджений 21.04.2011 року № 3268-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3268-17>
4. Іванова, Т. В. Механізм управління природокористуванням і екологічною безпекою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_upravl/2011_1/13.pdf.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДО КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ ПРИ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється згідно до порядку оцінювання результатів навчання в Херсонському державному університеті. Оцінка результатів комплексного іспиту здійснюється на атестації Екзаменаційною комісією за 100-бальною системою контролю знань, прийнятою в Університеті та національною шкалою і відображаються у відповідних відомостях і протоколах роботи Екзаменаційної комісії (ЕК).

За кожний модуль комплексного іспиту виставляється одна оцінка за 100 бальною системою. Загальна оцінка визначається, як середня арифметична балів за виконання всіх видів завдань. За формулою:

$$ЗБ = \frac{\Sigma \text{кількість балів за кожний модуль}}{\Sigma \text{кількість модулів}}$$

Максимальна кількість балів, які може отримати здобувач – 100 балів

Таблиця відповідності балів та критеріїв оцінювання здобувачів вищої освіти СВО «бакалавр» при складанні комплексного іспиту

ECTS	Кількість балів	За національною шкалою	Коментар
A	90 - 100	відмінно	Виставляється, якщо здобувач правильно і в повному обсязі відповів на екзаменаційне питання. Відповідь характеризується системністю, обґрунтованістю, повнотою розкриття. Здобувач володіє навчальним матеріалом, вміє використовувати понятійно-категоріальний апарат.
B	82 - 89	добре	Виставляється, якщо здобувач правильно і майже у повному обсязі відповів на екзаменаційне питання, але з незначними помилками. Відповідь характеризується системністю, обґрунтованістю, повнотою розкриття. Здобувач володіє навчальним матеріалом, вміє використовувати понятійно-категоріальний апарат.
C	74 - 81	добре	Виставляється, якщо здобувач відповів на екзаменаційне питання з незначними помилками у достатньому обсязі для його розкриття. Відповіді характеризуються системністю, обґрунтованістю повнотою розкриття, можливо з поодинокими неточностями. Здобувач володіє навчальним матеріалом, вміє використовувати понятійно-категоріальний апарат.

D	64 - 73	задовільно	Виставляється, якщо здобувач відповів на екзаменаційне питання з помилками у майже достатньому обсязі для його розкриття. Відповіді характеризуються недостатньою системністю, обґрунтованістю, повнотою розкриття, можливо із суттєвими неточностями. Здобувач, в цілому, володіє навчальним матеріалом, вміє використовувати понятійно-категорійний апарат
E	69-63	задовільно	Виставляється, якщо здобувач відповів на екзаменаційне питання з мінімальним розкриттям та/або зі значними помилками. Відповіді характеризуються недостатньою системністю. Здобувач недостатньо володіє навчальним матеріалом
FX	35-39	незадовільно	Виставляється якщо здобувач відповів на конкретне екзаменаційне питання з величезною кількістю помилок. Відповіді характеризуються відсутністю системності. Здобувач не володіє навчальним матеріалом, не вміє використовувати понятійною категорійний апарат
F	1-34	незадовільно	Виставляється якщо здобувач взагалі не відповів на конкретне екзаменаційне питання

Гарант ОП

Ігор КОТОВСЬКИЙ